

Sugerowane cytowanie:

Czarny, E., & Żmuda, M. (2017). Nowe państwa członkowskie UE w procesie doganiania Niemiec. W: M. Maciejewski, K. Wach (red.), *Handel zagraniczny i biznes międzynarodowy we współczesnej gospodarce*. Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, s. 47-59.

Nowe państwa członkowskie UE w procesie doganiania Niemiec

Elżbieta Czarny

Szkoła Główna Handlowa
Kolegium Gospodarki Światowej,
Instytut Ekonomii Międzynarodowej
Al. Niepodległości 162, 02-554 Warszawa
e-mail: eczary@gmail.com

Małgorzata Żmuda

Cologne Business School
International Business Department
Hardefuststraße 1, D-50677 Kolonia
e-mail: m.zmuda@cbs.de

Streszczenie:

W tym opracowaniu analizujemy proces doganiania państw najwyżej rozwiniętych (tu: Niemcy) przez gospodarki nowych państw członkowskich UE (New Member States, NMS): Polskę, Bułgarię, Czechy, Rumunię, Słowację i Węgry. Przedmiotem analizy czynimy więc, najwyżej – naszym zdaniem – w grupie NMS rozwinięte państwa, stanowiące trzon Grupy Wyszehradzkiej (V4), które wstąpiły do UE w 2004 r. oraz słabiej rozwinięte: Bułgarię i Rumunię, których akcesja nastąpiła w 2007 r. Chcemy sprawdzić, jak początkowe stany gospodarek oraz kilkuletnia różnica momentu akcesji wpłynęły na konwergencję ich specjalizacji eksportowej w kierunku wzorca gospodarki Niemiec. Porównanie dotyczy lat 2000-2014. Analizę poprzedzają rozważania nad pojęciem konkurencyjności jako zdolności gospodarki do osiągnięcia celów rozwojowych.

Słowa kluczowe: konkurencyjność gospodarki narodowej; gospodarki doganiające; nowe państwa członkowskie Unii Europejskiej; zmiany strukturalne

Klasyfikacja JEL: F23, F43, F150, O140

1. WSTĘP

W tym opracowaniu¹ analizujemy proces doganiania państw najwyżej rozwiniętych (tu: Niemcy) przez gospodarki nowych państw członkowskich Unii Europejskiej (new member states, NMS): Polskę, Bułgarię, Czechy, Rumunię, Słowację i Węgry. Przed-

¹ Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki (numer rejestracyjny projektu: 2015/17/B/HS4/02075).

miotem analizy czynimy więc, najwyżej – naszym zdaniem – w grupie NMS rozwinięte państwa stanowiące trzon Grupy Wyszehradzkiej (V4), które wstąpiły do UE w 2004 r. oraz słabiej rozwinięte Bułgarię i Rumunię, których akcesja nastąpiła w 2007 r. Chcemy sprawdzić, jak początkowe stany gospodarek oraz kilkuletnia różnica momentu akcesji wpłynęły na ich rozwój oraz konwergencję ich gospodarek i gospodarki Niemiec. Porównanie dotyczy lat 2000-2014. Analizę poprzedzają rozważania nad pojęciem konkurencyjności jako zdolności gospodarki do osiągania celów rozwojowych. Przyjmujemy, że konkurencyjność gospodarki doganiającej wiąże się z jej zdolnością do domknięcia luki rozwojowej, co znajduje odzwierciedlenie w ewolucji struktury eksportu w kierunku specjalizacji opartej na wiedzy i innowacji.

2. KONKURENCYJNOŚĆ – PODSTAWY TERMINOLOGII²

Konkurencyjność gospodarki jest pojęciem wielowymiarowym. Bywa różnie rozumiana i interpretowana, w zależności od celów, jakim ma służyć jej pomiar (Aiginger, Bärenthaler-Sieber, & Vogel, 2013, s. 11; Cho & Moon, 2008; Martin, 2005). Rozpatruje się trzy poziomy agregacji: mikro (firma/produkt), mezo (branża/klastery) oraz makro (cała gospodarka). Wyróżnia się ponadto ujęcie statyczne (pozycja konkurencyjna w danym momencie) oraz dynamiczne (zdolność konkurencyjna w badanym okresie) – szerzej (Żmuda & Molendowski, 2016, s. 328).

Konkurencyjność jest pojęciem względnym. Zarówno pozycję, jak i zdolność konkurencyjną analizuje się bowiem na tle innych podmiotów metodą porównywania obiektów. W tym kontekście konkurencyjność można rozumieć jako zdolność do osiągania określonych celów rozwojowych. Nie jest więc ona celem, lecz sposobem osiągnięcia celu. Wobec tego, podmioty, które wykazują lepsze wyniki w zdefiniowanym w badaniu obszarze, można uznać za bardziej konkurencyjne.

Jeśli chodzi o konkurencyjność gospodarek narodowych, badaną na poziomie makroekonomicznym, to zazwyczaj zestawia się badany kraj z jego partnerami handlowymi lub państwami o podobnym/odmiennym poziomie rozwoju, czyli (produktywności (Auzina-Emsina, 2014; Krugman, 1996) lub innowacyjności (Atkinson & Ezell, 2012; Dosi & Soete, 1991; Fagerberg, 1988; Fagerberg, Srholec, & Knell, 2007; Pelagidis & Mitsopoulos, 2014)). Zgodnie z postulatami ekonomii ewolucyjnej, konkurencyjność gospodarki może być rozumiana jako zdolność do dostosowania struktury eksportu do zmian w światowym handlu i podążanie w kierunku specjalizacji opartej na wiedzy i innowacji (Castellacci, 2008; Wysokińska, 2012). W ten sposób podkreśla się związki między narodową zdolnością do innowacji i produktywnością oraz ewolucją struktury handlu, wskazując na jakościowy charakter długookresowej konkurencyjności.

Ponieważ wyniki analiz pokazują duże różnice w poziomach produktywności branż i regionów (Gugler, Keller, & Tinguely, 2015), w ostatnich latach wzrasta zainteresowanie konkurencyjnością na poziomie mezoekonomicznym. W tym nurcie porównuje się wybrane sektory/klastery z różnych państw lub

² W tej części artykułu częściowo wykorzystano rozważania na temat taksonomii konkurencyjności autorstwa M. Żmudy (2017).

branże z jednej gospodarki narodowej (Johnston & Chinn, 1996). Uważa się przy tym, że klaster jako geograficznie skoncentrowana grupa firm pochodzących z danego sektora, ułatwia przepływ innowacji (Delgado, Porter, & Stern, 2014), stwarza podstawę poprawy pozycji całej gospodarki narodowej w światowym łańcuchu wartości (Fundeanu & Badele, 2014), stając się stymulatorem wzrostu makrokonkurencyjności (Huggins & Izushi, 2015).

Poprawa produktywności i zmiany struktury handlu w ujęciu makroekonomicznym wynikają z tego, co się dzieje w firmach (Vlachvei, Notta, Karantininis, & Tsounis, 2016). Dlatego konkurencyjność w wersji mikroekonomicznej postrzega się jako sumę sukcesów przedsiębiorstw działających w jednym państwie (Chesnais, 1986). W takim ujęciu, względny ekonomiczny sukces kraju znajduje odzwierciedlenie w udziale firm krajowych w całkowitej sprzedaży danego produktu. Sukces może zostać oceniony w wymiarze krajowym (poprzez udział w rynku krajowym lub skalę penetracji importowej) lub globalnym (poprzez wielkość eksportu firm krajowych, które są konkurencyjne w skali międzynarodowej – szerzej (Papadakis, 1996).

Chociaż można badać różne aspekty konkurencyjności, jednak celem nadrzędnym analizy jest szukanie możliwości zapewnienia wzrostu standardu życia mieszkańców kraju lub utrzymania go na niezmiennie wysokim poziomie (Weresa, 2015, s. 352). W ostatnich dekadach podejmowano próby modelowania konkurencyjności (wyrażonej za pośrednictwem poziomu i zmian PKB per capita) za pomocą różnych źródeł jej pochodzenia. Dawniej, w ujęciu tradycyjnym, o międzynarodowym sukcesie gospodarki decydowało posiadanie zasobów, takich jak: siła robocza, kapitał rzeczowy oraz zasoby naturalne. Warto podkreślić, że i dziś konkurencyjność cenowa jest funkcją taności i dostępności siły roboczej oraz surowców (Huggins & Izushi, 2015). Aby jednak osiągnąć konkurencyjność długookresową, nie wystarczy utrzymać konkurencyjność kosztową bez wzrostu produktywności i innowacyjności. Właśnie dlatego punkt ciężkości analiz oraz strategii budowania konkurencyjności przeniesiono na te czynniki, które można kreować. Chodzi zwłaszcza o: kapitał ludzki (Erickson & Rothberg, 2000; Herciu & Ogreaan, 2015; McDaniel, 2003), technologiczne zaawansowanie lokalnych przedsiębiorstw (Ciocanel & Pavelescu, 2015; Cohen & Zysman, 1988; Verner, 2011), jakość instytucji (Huemer, Scheubel, & Walch, 2013) oraz wolność ekonomiczną (Bujancă & Ulman, 2015). W dobie intensyfikacji międzynarodowej wymiany czynników produkcji, źródeł konkurencyjności gospodarki narodowej można też szukać za granicą. Dzięki przepływowi bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ), umożliwiającym dostęp do podstawowych i zaawansowanych czynników produkcji, oraz udziałowi w handlu międzynarodowym (dostęp do nowych rynków zbytu), kraje znajdujące się na niższym etapie rozwoju mają szansę poprawy pozycji w międzynarodowym podziale pracy.

Podsumowując, stwierdzamy, że o międzynarodowej konkurencyjności kraju decyduje jego zdolność do osiągania celów rozwojowych w warunkach gospodarki globalnej. Znajduje to odzwierciedlenie w zdolności do eksportu dóbr i usług oraz do przyciągania zagranicznych czynników produkcji. Wykorzystamy te ustalenia do zbadania konkurencyjności grup towarowych o różnej

intensywności zastosowania czynników produkcji i różnym zaawansowaniu technologicznym z wybranych państw członkowskich UE.

3. METODYKA BADANIA

Badamy konkurencyjność na poziomie lokującym się między makro- i mezoekonomicznym. Wykorzystujemy dane z bazy UN Trade statistics, pogrupowane według Standard International Trade Classification (SITC), Rev. 3. Grupy towarowe (w tekście nazywane również branżami) dzielimy ze względu na intensywność wykorzystania czynników produkcji, tak, jak to robi Wysokińska (1997, s. 18), w której cytowanym opracowaniu można znaleźć listę produktów zaliczanych do poszczególnych kategorii, odwołując się do SITC, Rev. 3 – zob. tabela 1.

Zgodnie z klasyfikacją Wysokińskiej (1997), grupy towarowe dzielimy na podstawie ich czynnikochłonności na surowco-, praco- i kapitałochłonne. Swój istotnym czynnikiem produkcji jest też technologia, zaś sektorami eksponującymi jej stosowanie są branże zaawansowane technologicznie i wytwarzające dobra łatwe oraz trudne do naśladowania (imitacji).

W dalszej części opracowania traktujemy produkty surowco- i praco-chłonne jako najmniej zaawansowane technologicznie (piszemy o nich także jako o “mniej zaawansowanych technologicznie”). Trzy pozostałe grupy uznajemy za zaawansowane technologicznie, przy czym jako najbardziej zaawansowane traktujemy produkty trudne do imitacji.

Konkurencyjność mierzymy za pomocą metody *RCA* Balassy, w której określamy ją poprzez porównanie z wybranymi partnerami. Ta metoda pozwala stwierdzić, czy i na ile udział eksportu grupy towarowej *j* z kraju *i* w całym eksporcie z tego kraju różni się od udziału grupy towarowej *j* w całkowitym eksporcie światowym. Aby obliczyć *RCA* posługujemy się wzorem (Balassa, 1965):

$$RCA = \frac{E_{ij}/E_{it}}{E_{nj}/E_{nt}}$$

gdzie:

E - eksport;

i - kraj;

n - grupa analizowanych krajów;

j - grupa towarowa;

t - grupa analizowanych towarów.

Gdy wartość wskaźnika *RCA* przewyższa 1, wówczas mówimy o istnieniu przewagi komparatywnej kraju *i* w eksporcie dóbr z grupy towarowej *j*.

Stosując *RCA* jako miernik przewagi zakładamy, że specjalizacja w eksporcie dóbr pochodzących z grup towarowych charakteryzujących się wysoką intensywnością technologiczną jest wyznacznikiem konkurencyjności gospodarki narodowej (Bieńkowski i in., 2008, s. 21). Pośrednio – poprzez analizę przewag komparatywnych, a więc i specjalizacji eksportowej – takie badanie konkurencyjności wskazuje silne i słabe strony badanych gospodarek.

Tabela 1. Klasyfikacja technologicznego zaawansowania produkcji eksportowej

Grupy wyrobów według stopnia intensywności wykorzystania czynników wytwórczych	Kategorie produktów	Sekcje i działy SITC (Rev. 3)
Surowcochłonne	żywność, zwierzęta żywe; surowce niejadalne oprócz włókienniczych paliwa i smary bez prądu elektrycznego oleje i tłuszcze jadalne nawozy chemiczne	0 2-26 3-35 4 56
Pracochłonne	surowce włókiennicze wyroby przemysłowe według surowca bez wyrobów gumowych, żelaza, stali oraz metali niezależnych różne wyroby przemysłowe bez instrumentów precyzyjnych oraz aparatów i sprzętu optycznego	26 6-62-67-68 8-87-88
Kapitałochłonne	napoje i tytoń prąd elektryczny pigmenty, barwniki i środki barwiące olejki eteryczne i substancje zapachowe wyroby gumowe stal i żelazo metale nieżelazne pojazdy drogowe	1 35 53 55 62 67 68 78
Zaawansowane technologicznie łatwe do imitacji	chemikalia organiczne i nieorganiczne wyroby lecznicze i farmaceutyczne tworzywa sztuczne inne wyroby chemiczne bez materiałów wybuchowych maszyny biurowe i komputery sprzęt i urządzenia telekomunikacyjne	51,52 54 58 59-593 75 76
Zaawansowane technologicznie trudne do imitacji	materiały wybuchowe tworzywa sztuczne (formy podstawowe) maszyny i urządzenia oraz sprzęt transportowy bez maszyn biurowych i komputerów, sprzętu telekomunikacyjnego i pojazdów drogowych instrumenty precyzyjne i fotograficzne	593 57 7-75-76-78 87 88

Zródło: (Wysokińska 1997, s. 18).

Zdajemy sobie sprawę, że wadą *RCA* jest jego względna statyczność. Istniejące warunki decydują bowiem także w długim okresie o mocnych i słabych stronach danej gospodarki, czyli w naszej analizie o przewagach i niedostatkach poszczególnych sektorów. Przewagi są bowiem dość trwałe, a wynikające z nich specjalizacje mogą powodować, że gospodarki zastygają w stanie niezadowalającym.

Zastrzeżenia wobec wskaźnika *RCA* nie przeszkadzają nam w wykorzystaniu go w ujęciu dynamicznym do pokazania zmian w eksporcie. Oczekujemy, że w miarę upływu czasu eksport wszystkich badanych państw będzie ewoluował w kierunku specjalizacji opartej na wiedzy i innowacji. Właśnie dlatego obejmujemy analizą okres 15-letni (2000-2014), w którym mogły się ujawnić zmiany długookresowe. Spodziewamy się poprawy struktury przewag komparatywnych wszystkich badanych NMS, w szczególności ich uzyskiwania w eksporcie produktów o coraz większym zaawansowaniu technologicznym. Sądzimy zarazem, że w badanych państwach zmiany nie będą jednakowe.

Żeby pokazać średniookresowe zmiany *RCA*, analizę długookresową poprzedzamy badaniem przewag w latach 2000-2004, czyniąc w tej części analizy ostatnim rokiem badania rok akcesji państw V4 do UE. Naszym zdaniem, niezależnie od tego, czy badane państwa weszły do UE w 2004 r. (V4), czy też pozostawały poza Unią do 2007 r. (Bułgaria i Rumunia), trwały w nich procesy dostosowawcze mające na celu przekształcanie gospodarek i czynienie ich zdolnymi do udziału w ugrupowaniu integracyjnym o wysokim poziomie rozwoju. Nie spodziewając się więc radykalnych zmian kierunków przewag komparatywnych NMS w średnim okresie, uważamy, że powinien być obserwowalny względnie niższy poziom rozwoju Bułgarii i Rumunii w początkowym okresie badania.

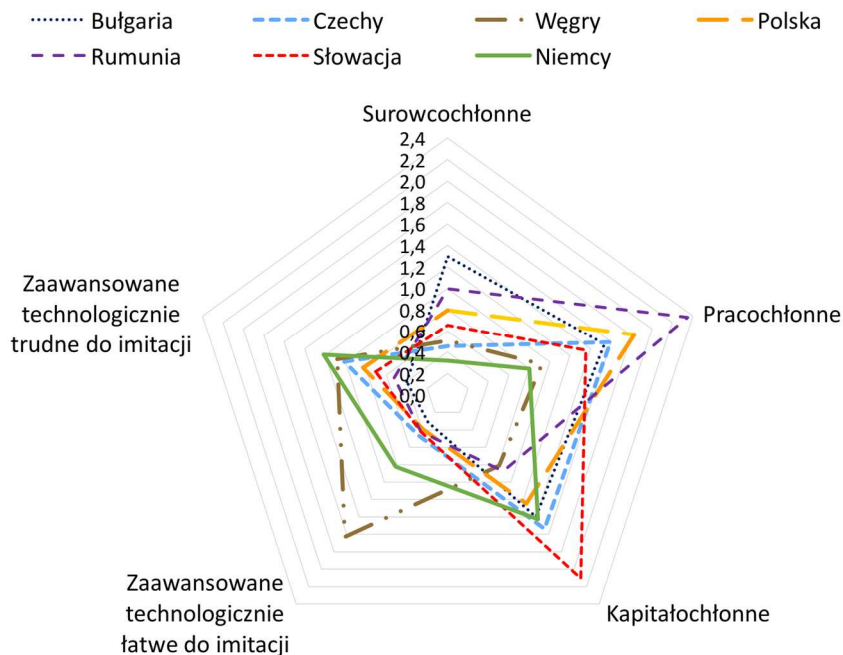
Punktem odniesienia czynimy Niemcy. Mają one stabilną i wysoko rozwiniętą gospodarkę, która jest ekonomicznym liderem UE. Oczekujemy więc, że ich przewagi komparatywne będą w całym okresie badania skoncentrowane na produktach zaawansowanych technologicznie. Dodatkowym powodem przyznania Niemcom tytułu swoistego wzorca konkurencyjności jest to, że przez lata były one największym światowym eksporterem, a i dziś, kiedy rywalizują o prymat z Chinami, ich pozycja niewiele się pogorszyła.

4. ZMIANY PRZEWAG KOMPARATYWNYCH PAŃSTW V4, BUŁGARII, RUMUNII I NIEMIEC W LATACH 2000-2004

W 2000 r., czyli w pierwszym roku badania, Niemcy miały odmienną strukturę przewag komparatywnych niż pozostałe analizowane państwa. Wówczas, jak zresztą również w pozostałych badanych latach (2004, 2014), najwyższy wskaźnik *RCA* Niemiec dotyczył dóbr kapitałochłonnych. W 2000 r. wynosił on 1,43 (zob. wykres 1). Drugą grupą dóbr z niemieckimi przewagami komparatywnymi były produkty zaawansowane technologicznie i trudne do imitacji ($RCA = 1,22$). A zatem, ich przewagi skupione były w eksporcie dwóch z trzech grup towarowych o wysokim zaawansowaniu technologicznym.

Z kolei wszystkie badane NMS, poza Węgrami, miały w 2000 r. przewagi komparatywne w eksporcie dóbr pracochłonnych, które uznajemy za względnie mniej zaawansowane technologicznie. Największą przewagę notowała wówczas Rumunia (wskaźnik $RCA = 2,35$), zaś najmniejszą: Słowacja (1,35). Wskaźnik *RCA* polskich produktów pracochłonnych wynosił 1,83 i był drugim najwyższym

w próbie. Bułgaria, jako jedyna spośród badanych NMS, miała przewagę komparatywną w eksporcie dóbr surowcochłonnych.

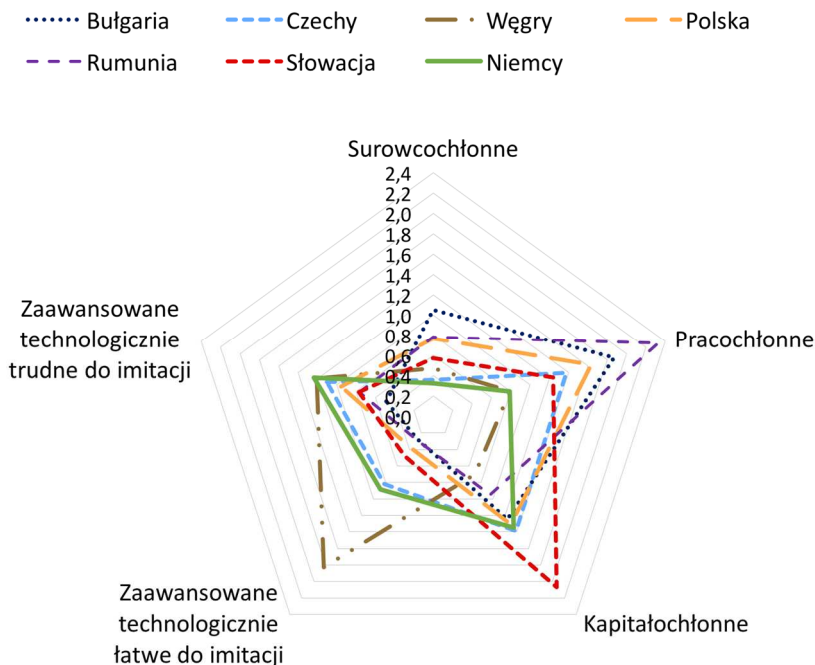

Rysunek 1. RCA państw V4, Bułgarii, Rumunii oraz Niemiec w 2000 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UN COMTRADE, data dostępu styczeń 2017.

W odniesieniu do branż zaawansowanych technologicznie, Słowacja, Czechy, Bułgaria i Polska miały przewagi w eksporcie dóbr kapitałochłonnych – odpowiednie wskaźniki RCA były równe: 2,11; 1,54; 1,39; 1,25). W eksporcie dóbr kapitałochłonnych Słowacja i Czechy notowały wskaźniki RCA większe niż Niemcy, co oznacza większą niż niemiecką przewagę komparatywną w eksporcie tych produktów. Z kolei Węgry miały przewagę w sprzedaży za granicą dóbr zaawansowanych technologicznie łatwych do imitacji ($RCA = 1,63$). Zarazem i Węgry i Czechy już wtedy miały przewagę w eksporcie dóbr trudnych do imitacji, przy czym w przypadku Czech była ona śladowa, gdyż wskaźnik RCA wynosił 1,01.

Już w 2000 r. było więc widoczne największe wśród badanych NMS zaawansowanie technologiczne eksportu z Czech i Węgier. Czechy wykazywały przy tym większą niż Węgry różnorodność przewag notując je zarówno w pracochłonnych, jak i w kapitałochłonnych produktach oraz w najbardziej zaawansowanych technologicznie produktach trudnych do imitacji. Natomiast Węgry jako jedyne z badanych NMS nie miały przewagi w eksporcie żadnego z mniej zaawansowanych technologicznie dóbr, a także w sprzedaży dóbr kapitałochłonnych. Ich przewagi były skoncentrowane w obu grupach produktów o największym zaawansowaniu technologicznym (łatwe i trudne do kopiowania).

Rysunek 2. RCA państw V4, Bułgarii, Rumunii oraz Niemiec w 2004 r.

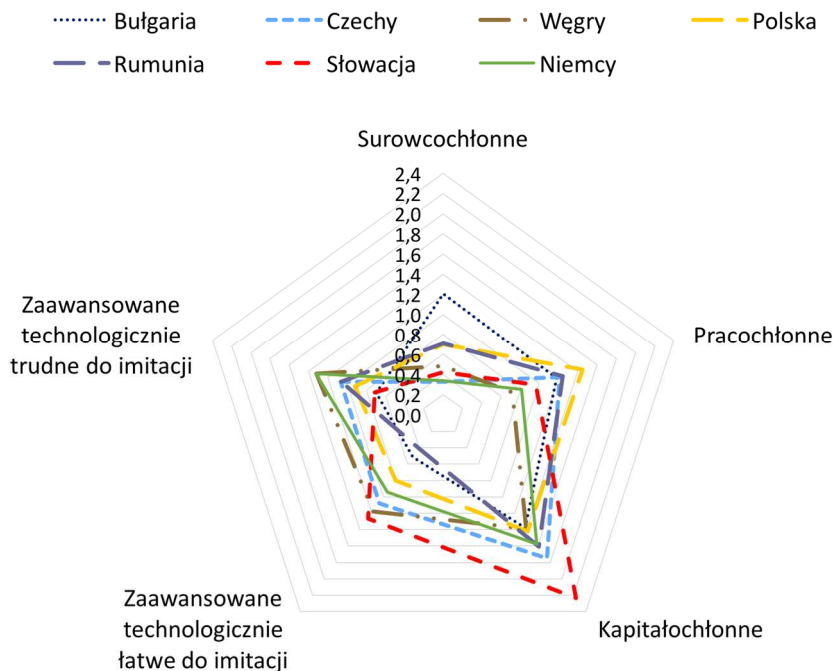
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UN COMTRADE, data dostępu styczeń 2017.

W 2004 r. żaden z badanych NMS, w żadnej grupie towarowej nie zyskał nowych przewag w porównaniu z 2000 r. (por. wykresy 1 i 2). Zmieniły się natomiast wielkości wskaźników *RCA*. I tak, zanotowano ogólny spadek przewag komparatywnych w eksporcie produktów o względnie niskim zaawansowaniu technologicznym (w przypadku Bułgarii chodzi o dobra surowcochłonne, natomiast w Czechach, Polsce, Rumunii i Słowacji o dobra pracochłonne). Pomimo obniżenia wskaźnika *RCA* Czech w eksporcie dóbr kapitałochłonnych, pozostał on większy niż niemiecki. Równocześnie Węgry i Czechy zwiększyły przewagi w eksporcie dóbr najbardziej zaawansowanych technologicznie (trudnych do kopiowania), przy czym wskaźnik *RCA* Węgier prawie osiągnął poziom niemieckiego wskaźnika (odpowiednio: 1,21 i 1,24). Polska zbliżyła się do przewagi w eksporcie dóbr najbardziej zaawansowanych technologicznie ($RCA = 0,95$), zaś Rumunia do przewagi w eksporcie dóbr kapitałochłonnych.

5. ZMIANY PRZEWAG KOMPARATYWNYCH PAŃSTW V4, BUŁGARI, RUMUNII I NIEMIEC W LATACH 2000-2014

Ostatni rok badania (2014) potwierdza długookresową specjalizację eksportową Niemiec, które w porównaniu z 2000 r. zwiększyły przewagi kompara-

tywne, utrzymując je w zaawansowanych technologicznie grupach towarowych (produktach kapitałochłonnych oraz trudnych do imitacji).

Rysunek 3. RCA państw V4, Bułgarii, Rumunii oraz Niemiec w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli idzie o państwa z grupy NMS, to Węgry utrzymały pozycję niekwestionowanego lidera innowacyjności. Ich przewaga komparatywna w eksporcie najbardziej zaawansowanych technologicznie dóbr trudnych do kopiowania nie tylko wzrosła, lecz i osiągnęła poziom taki sam, jak miały Niemcy ($RCA = 1,3$). Po raz pierwszy uzyskały też one przewagę komparatywną w eksporcie dóbr kapitałochłonnych, kompletując przewagi w sprzedaży za granicą dóbr ze wszystkich trzech branż zaawansowanych technologicznie. Podobną, jak Węgry, paletę specjalności mają Czechy, jednak wykazują one niższe wskaźniki RCA w eksporcie dóbr najbardziej zaawansowanych technologicznie zarówno łatwych, jak i trudnych do imitacji, utrzymując zarazem bardzo dobrą pozycję w eksporcie dóbr kapitałochłonnych oraz (malejące w czasie) przewagi w eksporcie dóbr pracochłonnych.

W przypadku Czech i Słowacji najlepiej widoczny jest proces doganiania najwyższej rozwiniętych Niemiec. Czechy są najbardziej wszechstronnym eksporterem spośród badanych NMS. Mają one bowiem przewagi komparatywne w eksporcie różnorodnych towarów, zarówno pracochłonnych, jak i kapitałochłonnych oraz obu grup dóbr o najwyższym zaawansowaniu technologicznym. Z kolei Słowacja, chociaż nie osiągnęła jeszcze przewagi w eksporcie dóbr trudnych do kopiowania, ma już za sobą dostosowania do udziału w europejskiej unii monetarnej (European Monetary Union,

EMU), co jeszcze czeka wszystkie pozostałe NMS z badanej próby. Dostosowanie do udziału w EMU nie przeszkodziło Słowacji utrzymać przewagę w eksporcie dóbr kapitałochłonnych oraz zaawansowanych technologicznie i łatwych do imitacji.

Z kolei Polska praktycznie zatrzymała się w rozwoju. Jej zastój widać najwyraźniej na tle, po pierwsze, Słowacji, która w ciągu badanego okresu zwiększyła przewagę w eksporcie dóbr kapitałochłonnych (choć już w 2000 r. była liderem wśród analizowanych NMS) i zyskała ją w eksporcie towarów łatwych do kopiowania. Drugim – nawet bardziej spektakularnym – punktem odniesienia jest Rumunia, która na początku badanego okresu wyraźnie była za Polską mając przewagi wyłącznie w eksporcie dóbr pracochłonnych, a w 2014 r. osiągnęła je w sprzedaży za granicę dóbr kapitałochłonnych i najbardziej zaawansowanych technologicznie dóbr trudnych do kopiowania.

6. PODSUMOWANIE

Z naszej analizy wynika, że przed akcesją do UE badane NMS mogły być uznane za gospodarki doganiające, znacznie słabiej rozwinięte niż Niemcy. Świadczy o tym wielkość i struktura ich przewag komparatywnych w 2000 r. Większość miała przewagi w eksporcie dóbr względnie słabo zaawansowanych technologicznie, zwłaszcza pracochłonnych. Właśnie zasobność w pracę (a w przypadku Bułgarii również w surowce) była wówczas mocną stroną gospodarek badanych NMS, inaczej niż Niemiec, w przypadku których właśnie brak surowców i droga siła robocza były (i pozostają) słabymi stronami gospodarki, mocnymi zaś jest zasobność w kapitał ludzki i rzeczowy oraz innowacyjność, których NMS w 2000 r. brakowało.

Jednak wśród NMS można było już wtedy wskazać liderów i państwa odstające pod względem poziomu rozwoju. Do pierwszej grupy bezsprzecznie należały Węgry i Czechy z przewagami w eksporcie dóbr kapitałochłonnych (tylko Czechy), zaawansowanych technologicznie i łatwych do imitacji (tylko Węgry) oraz trudnych do imitacji (oba państwa).

W latach 2000-2014 wszystkie badane NMS ewoluowały w kierunku gospodarek opartych na wiedzy, a więc zbliżały się do wzorca, jaki stanowią Niemcy. Jednak nie wszystkie robiły to z taką samą intensywnością i w odniesieniu do tych samych grup towarowych. Nie zmieniła się przy tym ich pozycja konkurencyjna w eksporcie dóbr słabiej zaawansowanych technologicznie (czyli surowco- i pracochłonnych): nikt z posiadających te przewagi ich nie stracił.

W 2004 r. większość badanych państw z grupy NMS zmniejszyła przewagi komparatywne w eksporcie dóbr względnie mniej zaawansowanych technologicznie, nie zyskując ich jednak w eksporcie dóbr bardziej zaawansowanych. Wydaje się, że to dowodzi trwających ówczesnie przekształceń gospodarczych wynikających m. in. z dostosowań akcesyjnych, a także ujawniania się zmian dopiero w długim okresie.

Rumunia, która była państwem najbardziej zacofanym w porównaniu z Niemcami na początku badanego okresu dokonała największego skoku w kierunku gospodarki opartej na wiedzy, co potwierdza tezę o konwergencji. Takiej zmiany nie da się, niestety potwierdzić ani w przypadku Bułgarii, ani nawet Polski. Interesująca jest

Słowacja, która pomimo wejścia do EMU i dokonania związanych z tym dostosowań, dobrze sobie radzi w eksporcie dóbr zaawansowanych technologicznie.

LITERATURA

- Aiginger, K., Bärenthaler-Sieber, S., & Vogel, J. (2013). Competitiveness under new perspectives. WWWforEurope Working Paper.
- Atkinson, R. D., & Ezell, S. J. (2012). Innovation Economics: The Race for Global Advantage. Yale University Press.
- Auzina-Emsina, A. (2014). Labour Productivity, Economic Growth and Global Competitiveness in Post-crisis Period. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 156, 317-321. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.11.195>
- Balassa, B. (1965). Trade Liberalisation and “Revealed” Comparative Advantage. *The Manchester School*, 33(2), 99-123. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9957.1965.tb00050.x>
- Bieńkowski, W., Weresa, M., Czajkowski, Z., Gomułka, M., Brocka-Palacz, B., Latoszek, E., Misala, J. (Red.). (2008). Czynniki i miary międzynarodowej konkurencyjności konkurencyjności gospodarek w kontekście globalizacji – wstępne wyniki badań (T. 284). Szkoła Główna Handlowa.
- Bujancă, G.-V., & Ulman, S.-R. (2015). The Impact of the Economic Freedom on National Competitiveness in the Main Economic Power Centres in the World. *Procedia Economics and Finance*, 20, 94-103. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00052-0](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00052-0)
- Castellacci, F. (2008). Innovation and the competitiveness of industries: Comparing the mainstream and the evolutionary approaches. *Technological Forecasting and Social Change*, 75(7), 984-1006. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2007.09.002>
- Chesnais, F. (1986). Science, technology and competitiveness. *STI Review*, 1.
- Cho, D.-S., & Moon, H.-C. (2008). From Adam Smith to Michael Porter: evolution of competitiveness theory (Reprinted). New Jersey: World Scientific.
- Ciocanel, A. B., & Pavelescu, F. M. (2015). Innovation and Competitiveness in European Context. *Procedia Economics and Finance*, 32, 728-737. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01455-0](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01455-0)
- Cohen, S. S., & Zysman, J. (1988). Manufacturing Innovation and American Industrial Competitiveness. *Science*, 239(4844), 1110-1115.
- Delgado, M., Porter, M. E., & Stern, S. (2014). Clusters, convergence, and economic performance. *Research Policy*, 43(10), 1785-1799.
- Dosi, G., & Soete, L. (1991). Technological Innovation and International Competitiveness. W *Technology and National Competitiveness* (ss. 91-118). McGill-Queen’s University Press.
- Dosi, G., & Soete, L. (b.d.). Technological Innovation and International Competition. W *Technology and National Competition*. McGill-Queen’s University Press.
- Erickson, S. G., & Rothberg, H. (2000). Intellectual capital and competitiveness: Guidelines for policy. *Competitiveness Review*, 10(2), 192-198.
- Fagerberg, J. (1988). International Competitiveness. *The Economic Journal*, 98(391), 355-374. <https://doi.org/10.2307/2233372>

- Fagerberg, J., Srholec, M., & Knell, M. (2007). The Competitiveness of Nations: Why Some Countries Prosper While Others Fall Behind. *World Development*, 35(10), 1595-1620. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2007.01.004>
- Fundeanu, D. D., & Badele, C. S. (2014). The Impact of Regional Innovative Clusters on Competitiveness. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 124, 405-414. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.02.502>
- Gugler, P., Keller, M., & Tinguely, X. (2015). The role of clusters in the global innovation strategy of MNEs: Theoretical foundations and evidence from the Basel pharmaceutical cluster. *Competitiveness Review*, 25(3), 324-340. <https://doi.org/10.1108/CR-09-2014-0033>
- Herciu, M., & Ogorean, C. (2015). Wealth, Competitiveness, and Intellectual Capital – Sources for Economic Development. *Procedia Economics and Finance*, 27, 556-566. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01033-3](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01033-3)
- Huemer, S., Scheubel, B., & Walch, F. (2013). Measuring institutional competitiveness in Europe. *CESifo Economic Studies*, 59(3), 576-608.
- Huggins, R., & Izushi, H. (2015). The Competitive Advantage of Nations: origins and journey. *Competitiveness Review*, 25(5), 458-470. <https://doi.org/10.1108/CR-06-2015-0044>
- Johnston, L. D., & Chinn, M. D. (1996). How well is the United States competing? A comment on Papadakis. *Journal of Policy Analysis and Management*, 15(1), 68-81. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1520-6688\(199624\)15:1<68::AID-PAM4>3.0.CO;2-H](https://doi.org/10.1002/(SICI)1520-6688(199624)15:1<68::AID-PAM4>3.0.CO;2-H)
- Krugman, P. (1996). Making sense of the competitiveness debate. *Oxford review of economic policy*, 12(3), 17-25.
- Martin, R. (2005). A Study on the Factors of Regional Competitiveness. Final Report for the European Commission.
- McDaniel, T. H. (2003). Leveraging human resources and improving productivity: Hungary, Slovenia and Bulgaria. *SEER: Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe*, 6(1/2), 143-151.
- Papadakis, M. (1996). Confounding Productivity and Competitiveness: A Rejoinder to the Comment, „How Well Is the United States Competing?” *Journal of Policy Analysis and Management*, 15(1), 82-88.
- Pelagidis, T., & Mitsopoulos, M. (Red.). (2014). *Unlocking Growth: Innovation as a Driver of Competitiveness and Prosperity. W Greece* (ss. 85-126). Brookings Institution Press.
- Verner, T. (2011). National competitiveness and expenditure on education, research and development. *Journal of Competitiveness*, 3(2).
- Vlachvei, A., Notta, O., Karantininis, K., & Tsounis, N. (2016). *Factors Affecting Firm Competitiveness and Performance in the Modern Business World*. IGI Global.
- Weresa, M. (Red.). (2015). *Poland: Competitiveness Report 2015. Innovation and Poland's Performance in 2007-2014*. Warszawa: Warsaw School of Economics Publishing.
- Wysokińska, Z. (1997). *Aspekty technologiczne konkurencyjności międzynarodowej Unii Europejskiej oraz Polski*. *Studia Europejskie* (2).
- Wysokińska, Z. (2012). *Konkurencyjność w międzynarodowym i globalnym handlu towarami technologicznie intensywnymi (high-tech)*. *Studia Europejskie*, 1, 127-146.
- Żmuda M., (2017). *Towards A Taxonomy of International Competitiveness*, *Journal of Management and Business Administration*. Central Europe, artykuł w procesie recenzji.

Żmuda, M., & Molendowski, E. (2016). W poszukiwaniu istoty konkurencyjności gospodarki narodowej: studium interdyscyplinarne. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, 81(3), 323-333.

New Member States in the process of catching-up with the German economy

Abstract: In this paper, we analyse the process of catching-up with the most advanced EU countries (here: Germany) by the economies of the New Member States (NMS): Poland, Bulgaria, the Czech Republic, Romania, Slovakia and Hungary. New EU member states have been divided into two sub-groups: more developed countries, forming the core of the Visegrad Group (V4), which joined the EU in 2004 and less developed, Bulgaria and Romania, whose accession took place in 2007. Our goal is to evaluate how the initial positioning of the analyzed economies and different length of their EU membership have affected their development towards knowledge-based economies and enabled their convergence towards the German economy. The progress benchmarking analysis covers the years: 2000-2014. The analysis opens with a discussion on the modern understanding of the notion of national competitiveness as the ability to reach developmental goals. In our interpretation, competitiveness of a catching-up economy is reflected in its ability to close the existing developmental gap to the more developed peers, evaluated through evolution of the exports structure.

Keywords: international competitiveness; structural change; catching-up economies; New Member States

JEL codes: F23, F43, F150, O140

